

ساخت و اعتباریابی پرسشنامه جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی^۱

دکتر غلامرضا حیدری^۲

فریده کعب‌عمیر^۳

چکیده

هدف: هر حرفه یا شغل، جایگاه اجتماعی خاصی در جامعه دارد و سنجش آن، بقا و تداوم حرفه یا شغل را تضمین می‌کند. بنابراین، هدف اصلی این پژوهش، ساخت و اعتباریابی پرسشنامه‌ای جهت سنجش جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی است.

روش‌شناسی: روش پژوهش حاضر، پیمایشی و از نوع مطالعه کاربردی است. از روایی صوری و روایی سازه جهت اعتباریابی پرسشنامه استفاده شد. پایایی پرسشنامه با استفاده از روش همسانی درونی سنجیده شد. جامعه پژوهش حاضر، کل کتابداران شاغل در کتابخانه‌های شهر اهواز (کتابخانه‌های دانشگاهی، تخصصی، و عمومی)، به صورت سرشماری (۲۵۰ نفر) است.

یافته‌ها: نتایج حاصل از تحلیل عاملی داده‌ها نشان داد که از ۵۵ گویه اثرگذار بر جایگاه اجتماعی، ۴۲ گویه با کل آزمون همبستگی داشته که منجر به ایجاد ۹ عامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی شد. شدت اثرگذاری آن‌ها به ترتیب، از زیاد به کم عبارتند از: عامل اقتصادی، عامل استاندارد، عامل تخصصی، عامل فردی، عامل آموزشی، عامل فناوری اطلاعات، عامل تعامل، عامل فرهنگی، و عامل سازمانی. نتایج پایایی پرسشنامه با استفاده از روش همسانی درونی نشان داد که پرسشنامه از پایایی مناسبی برخوردار است.

نتیجه‌گیری: این مطالعه نشان می‌دهد که پرسشنامه جایگاه اجتماعی با ضرایب روایی و پایایی رضایت‌بخش، ابزاری مناسب برای سنجش جایگاه اجتماعی در پژوهش‌های بعدی است.

ضرورت و نوآوری: در این پژوهش، ساخت و اعتباریابی پرسشنامه جایگاه اجتماعی با نگاه جامع نسبت به متغیرهای اثرگذار بر جایگاه اجتماعی در متون معتبر صورت گرفته است.

کلیدواژه‌ها: ساخت و اعتباریابی؛ جایگاه اجتماعی؛ علم اطلاعات و دانش‌شناسی؛ کتابداران؛ کتابخانه‌های شهر اهواز؛ تحلیل عاملی اکتشافی.

۱. برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد با عنوان "شناسایی و تحلیل جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی از نظر کتابداران شاغل در کتابخانه‌های شهر اهواز"

تاریخ ارسال مقاله: ۲۸-۰۵-۱۳۹۴؛ تاریخ پذیرش مقاله: ۲۸-۰۲-۱۳۹۵.

۲. استادیار گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز

۳. دانشجوی کارشناسی ارشد گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز (نویسنده مسئول)

مقدمه و بیان مسئله

یکی از دغدغه‌های کنونی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی که تمام اقشار آن از تازه واردان به این حرفه، دانشجویان در تمام سطوح تحصیلی، کارشناسان، و حتی به نوعی اعضای هیئت علمی را در بر گرفته و به یک چالش اجتماعی تبدیل شده است، بحث جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی در جامعه است. جایگاه اجتماعی را نوعی شأن، اعتبار، عزت و احترام می‌دانند که جامعه برای افراد یک گروه، یا نهاد و شغل قائل می‌شود (بروئن^۱، ۲۰۰۳).

در تعریفی دیگر، تومین^۲ (۱۹۸۷) می‌گوید: جایگاه اجتماعی قضاوتی است که به موجب آن جامعه، حیثیت، اهمیت و محبوبیت بیشتری به یک موقعیت یا یک پایگاه اجتماعی می‌دهد و به طور کلی آن‌ها را به هر دلیلی، به موقعیت‌ها و پایگاه‌های اجتماعی دیگری ترجیح می‌دهد.

با توجه به اهمیت جایگاه اجتماعی، پژوهش‌هایی درباره عوامل تشکیل دهنده آن صورت گرفته است. با این وجود، توافق کاملی درباره تعداد عوامل اثرگذار بر جایگاه

1. Broen
2. Tumin

اجتماعی به دست نیامده است. این مسئله در پژوهش‌هایی مانند: بیلیدی^۱ (۱۹۸۹)، پرینس و دجیر^۲، (۱۹۹۲)، مجنجا و کیپلنگت^۳ (۲۰۰۳)، هیبرت و هالینگزورث^۴ (۲۰۰۸)، الانصاری^۵ (۲۰۱۱)، و صیادی‌فر و فراشباهی آستانه (۱۳۸۲) نمایان است. بیشترین اشتراک عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی در این پیمایش‌ها عبارتند از: وضع مالی در حرفه، نیاز جامعه به حرفه، جنسیت، و تحصیلات. نبود توافق کلی در باره تعداد عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی باعث شده که جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی با توجه به عوامل محدودتری سنجیده شود و پرسشنامه جامعی ساخته نشود که در آن با نگاهی جامع به عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی، جایگاه اجتماعی شغل یا حرفه سنجیده شود. گرچه باید توجه کرد که جایگاه اجتماعی یک موقعیت، ثابت و همیشگی نیست و تحت تأثیر شرایط اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، و سیاسی است. همان‌طور که مکس وبر^۶ موقعیت اجتماعی را برای فرد دائمی و همیشگی نمی‌داند، بلکه آگاهی ذهنی را، شرط ضروری برای توسعه‌ی موقعیت اجتماعی می‌داند. منظور از آگاهی ذهنی، این است که فرد جایگاه خود را بشناسد و در جهت بهبود یا تغییر آن بکوشد (ریموند^۷، ۱۳۷۷، ص ۲۱۱).

بدون تردید حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی جهت شناسایی جایگاه اجتماعی خود به یک ابزار معتبر و قابل قبول نیاز دارد. به دلیل نبود چنین ابزاری به نظر می‌رسد که ساخت پرسشنامه‌ای در این راستا ضروری است و بهترین شیوه ساخت پرسشنامه این است که با بررسی متون معتبر، به صورت جامع عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی شناسایی، دسته‌بندی و ارائه شوند.

1. Billedi
2. Prins & de Gier
3. Majanja & Kiplngat
4. Hiebert & Hollingsworth
5. Alansari
6. Max Weber
7. Raymond

بنابراین، جهت شناسایی و سنجش جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، آگاهی کتابداران از وضعیت جایگاه اجتماعی حرفه‌شان، تغییر یا بهبود وضعیت آن، ساخت و اعتباریابی پرسشنامه‌ای جامع، یک نیاز ضروری است.

پیشینه‌ی پژوهش

شروع مطالعه در زمینه‌ی جایگاه نسبی شغلی در غرب به سال ۱۹۴۰ برمی‌گردد که نورث و هت^۱ (۱۹۶۱) آن را پایه‌ریزی کردند. سپس به وسیله جامعه‌شناسان دیگری مانند: سیگل^۲ (۱۹۷۱)، تریمن^۳ (۱۹۷۷)، بوس و راسی^۴ (۱۹۸۳)، و لین^۵ (۱۹۸۸) ادامه پیدا کرد. این گروه بیشتر به جایگاه شغلی بر مبنای بررسی افکار توجه داشته‌اند (مقدس، ۱۳۷۴، ص ۶۷). پرداختن به این موضوع در حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی، از سال ۱۹۸۸ به توسط مدیریت انجمن‌های کتابداری در مورد وضعیت و موقعیت حرفه کتابداری و اطلاع‌رسانی آغاز شد (پرینس و دوژیر، ۱۹۹۲). در پژوهش حاضر برای دستیابی به عوامل نسبتاً جامع اثرگذار بر جایگاه اجتماعی جهت ساخت پرسشنامه، تا حد ممکن سعی شده است که تمام مطالعات دسترس‌پذیر حوزه جایگاه اجتماعی در حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و دیگر حرفه‌ها در نظر گرفته شود.

پژوهش‌های انجام شده در خارج و داخل کشور در حوزه جایگاه اجتماعی دیگر حرفه‌ها که از نتایج آن‌ها در این پژوهش استفاده شد، عبارتند از: فو و ونگ^۶ (۲۰۰۲)، همت^۷ (۲۰۰۸)، هادلی و انس^۸ (۲۰۰۹)، کراولی^۹ (۲۰۱۴)، اصغرزاده (۱۳۷۴)، سحرخیز تشویق (۱۳۷۹)، افلاکی فرد (۱۳۸۱)، قاسمی‌نژاد و اسماعیلی (۱۳۸۲)، صادقی کلیشادی (۱۳۸۲)، نویدی و برزگر (۱۳۸۲)، حمیدزاده (۱۳۸۴)، محمدی (۱۳۸۴)، حکیمی و

1. North and Hatt

2. Siegel

3. Treiman

4. Bose, c. Rossi, p.

5. Line

6. Fwu& Wang

7. Hammett

8. Hoadley & Ensor

9. Crawley

رودباری (۱۳۸۵)، رفعت‌جاه (۱۳۸۵)، الیاسی و رادان (۱۳۸۶)، رضایی و رضائی (۱۳۸۶)، علیزاده و رضایی (۱۳۸۶)، محمدی (۱۳۸۶)، حسینیان و فهیمی (۱۳۸۸)، سید کریمی (۱۳۸۸)، کلاکی و دوستدار (۱۳۸۸)، عیوضی و رمضانی (۱۳۸۹)، فخرائی، ولوی، و جمیلی کهنه‌شهری (۱۳۸۹)، سام‌آرام و قائم‌پور (۱۳۹۰)، و هاشم‌خانی‌زلفانی (۱۳۹۲).

همچنین پژوهش‌های خارج و داخل کشور در حوزه جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی عبارتند از: بیلیدی (۱۹۸۹)، پرینس و دجیر (۱۹۹۲)، مجنجا و کیپلنگت (۲۰۰۳)، برایان^۱ (۲۰۰۷)، لوئمن^۲ (۲۰۰۷)، شفیق^۳ (۲۰۰۷)، هیبرت و هالینگزورث (۲۰۰۸)، مجید و حیدر^۴ (۲۰۰۸)، شاو (۲۰۱۰)، الانصاری (۲۰۱۱)، مک‌گیکن^۵ (۲۰۱۱)، ابرامی (۱۳۵۲)، مقدس (۱۳۷۴)، صیادی‌فر و فراشباشی آستانه (۱۳۸۲)، قاضی‌میرسعید (۱۳۸۳)، عمرانی (۱۳۸۵)، تهوری (۱۳۸۷)، و حری و قاضی میرسعید (۱۳۸۶). با توجه به این که توضیح تک‌تک پیشینه‌ها در این جا امکان‌پذیر نیست، فقط به نکات مهمی از چند پیشینه اشاره شد.

از نظر فو و ونگ (۲۰۰۲) جایگاه شغلی بالای معلم در جامعه تایوان، ریشه در خط مشی مناسب آموزش معلم و عملکرد تعلیم در جامعه دارد. البته سیاست، فرهنگ و تاریخ جامعه تایوان بر ادراک عموم از معلم، بی‌اثر نبوده است. در پژوهش کلاکی و دوستدار (۱۳۸۸) عوامل مؤثر بر جایگاه اجتماعی پلیس را ویژگی‌های ظاهری و روان‌شناختی، جنسیت، تحصیلات، اجتماع، و وضع مالی ذکر کرده‌اند. (از این پیشینه در جمع‌آوری متغیرهای جایگاه اجتماعی در این پژوهش استفاده شده و در این پژوهش سعی شده با نگاهی جامع جمع‌آوری متغیرهای جایگاه اجتماعی صورت بگیرد).

از نظر پرینس و دجیر (۱۹۹۲) مهم‌ترین عوامل مؤثر بر جایگاه اجتماعی کتابدار عبارتند از: اجتماع، اقتصاد، و ویژگی‌های روان‌شناختی. در پژوهش صیادی‌فر و

1. Bryan

2. Luthmann

3. Shafique

4. Majid & Haider

5. McGuigan

فراشبازی آستانه (۱۳۸۲) مهم‌ترین عوامل، دانش کتابدار و پس از آن اقتصاد و اجتماع ذکر شده است.

بیشتر مطالعات حوزه جایگاه اجتماعی، بدون بررسی نظری جامع و پیمایش در حوزه‌ی عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی بوده است. مهم‌ترین متغیرهای اثرگذار مورد بررسی در این پیمایش‌ها عبارتند از: وضعیت مالی، نیاز جامعه به حرفه، جنسیت، و تحصیلات. البته به نظر می‌رسد این عوامل ناقض بوده و قضاوت نسبتاً جامع و کامل در مورد یافته‌های پژوهش‌های پیشین را با مشکل مواجه سازد. اگر در آن پژوهش‌ها، علاوه بر روش‌های پیمایشی، به مطالعه متون معتبر در حوزه عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه توجه بیشتری شده بود، شاید جایگاه هر حرفه به صورت دقیق‌تر مورد قضاوت قرار می‌گرفت، و هر حرفه با توجه به عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی خودش، به صورت بهتر دلیل پایین یا بالا بودن جایگاه خود را می‌دانست و می‌کوشید آن را بهبود دهد.

پژوهش حاضر در این راستا، قبل از هر چیز با نگاه نسبتاً جامع و گسترده، متون حوزه جایگاه اجتماعی را بررسی کرده، تا با تأمل در متون و دیدگاه‌های محققان، جمع‌بندی کامل‌تری از متغیرهای اثرگذار بر جایگاه اجتماعی در جهت ساخت پرسشنامه به دست آید. در این پژوهش، علاوه بر پژوهش‌های صورت گرفته در حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، برای بسط موضوع و گشایش هر چه بیشتر، برای درک متغیرهای اثرگذار بر جایگاه اجتماعی و یافتن نکات تازه، از پژوهش‌های صورت گرفته در دیگر حرفه‌ها نیز استفاده شده است.

سؤالات پژوهش

- ۱) عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی از نظر کتابداران شاغل در کتابخانه‌های شهر اهواز کدامند؟
- ۲) اثرگذارترین گویه‌ها در هر یک از عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی، از نظر کتابداران شاغل در کتابخانه‌های شهر اهواز کدامند؟

۳) شدت اثرگذاری هر یک از عوامل بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی از نظر کتابداران شاغل در کتابخانه‌های شهر اهواز چگونه است؟

روش‌شناسی پژوهش

روش پژوهش حاضر، پیمایشی و از نوع مطالعه کاربردی است. جامعه آماری به کار گرفته شده برای ساخت و اعتباریابی پرسشنامه نهایی، متشکل از همه کتابداران شاغل در کتابخانه‌های شهر اهواز (کل کتابخانه‌های دانشگاهی، اختصاصی، و عمومی) است که با سمت کارمندی و سرپرستی در سال ۱۳۹۳ مشغول به کار بودند. کلیه اعضای جامعه آماری ۲۵۰ نفر بودند که به صورت سرشماری، همه آن‌ها جهت انجام پژوهش حاضر در نظر گرفته شدند. از بین پاسخ‌دهندگان ۵۰ نفر (۲۴/۶ درصد) مرد و ۱۵۳ نفر (۷۵/۴ درصد) زن بودند. نیز، ۱۰۶ نفر (۵۲/۲ درصد) پاسخ‌دهندگان تحصیلمکرده رشته علم اطلاعات و دانش‌شناسی و ۸۳ نفر (۴۰/۹ درصد) پاسخ‌دهندگان تحصیل کرده سایر رشته‌ها بودند. میزان تحصیلات تعداد ۱۴ نفر (۶/۹ درصد) دیپلم، تعداد ۲۱ نفر (۱۰/۳ درصد) کاردانی، تعداد ۱۰۴ نفر (۵۱/۲ درصد) کارشناسی، تعداد ۵۷ نفر (۲۸/۱ درصد) کارشناسی ارشد، و تعداد ۴ نفر (۲ درصد) دکتری است. ۲۴/۶ درصد از پاسخ‌دهندگان در بخش امانت، ۳/۹ درصد پاسخ‌دهندگان در بخش مرجع، ۸/۹ درصد پاسخ‌دهندگان در بخش سازمان‌دهی، ۲ درصد پاسخ‌دهندگان در بخش نشریات، ۲ درصد پاسخ‌دهندگان در بخش پایان‌نامه، ۲۰/۲ درصد پاسخ‌دهندگان در دیگر بخش‌ها، و ۱۳/۳ درصد پاسخ‌دهندگان در کل بخش‌های کتابخانه‌ها بودند. ۲۷/۱ درصد پاسخ‌دهندگان در سمت سرپرست و ۶۹/۵ درصد پاسخ‌دهندگان در سمت کارمندی کتابخانه‌ها خدمت می‌کنند. ۱۳/۸ درصد پاسخ‌دهندگان در کتابخانه‌های عمومی، ۴۴/۳ درصد پاسخ‌دهندگان در کتابخانه‌های دانشگاهی، ۳۹/۴ درصد پاسخ‌دهندگان در کتابخانه‌های تخصصی خدمت می‌کنند. ۳۰ درصد پاسخ‌دهندگان به صورت رسمی، ۱۶/۳ درصد پاسخ‌دهندگان به صورت پیمانی، ۳۸/۴ درصد پاسخ‌دهندگان به صورت قراردادی، و ۹/۴ درصد به صورت‌های دیگر در کتابخانه‌ها استخدام شده‌اند. ۷/۶ درصد پاسخ‌دهندگان در کمتر از یک سال، ۱۵/۳ درصد

پاسخ‌دهندگان در ۱-۴ سال، ۱۸/۷ درصد پاسخ‌دهندگان در ۵-۸ سال، ۱۶/۳ درصد پاسخ‌دهندگان در ۹-۱۲ سال، ۳۶ درصد پاسخ‌دهندگان در بیش‌تر از ۱۲ سال در کتابخانه‌ها مشغول به خدمت هستند.

علت انتخاب تمام کتابداران شهر اهواز به عنوان جامعه پژوهش، سنجش نگرش تمام کتابداران نسبت به عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه است. به دلیل این‌که بحث جایگاه اجتماعی ارتباط تنگاتنگی با آگاهی ذهنی افراد دارد، در این پژوهش کوشیدیم تا با توجه به دیدگاه همه کتابداران شهر اهواز، عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه سنجیده شود. برای اعتباریابی پرسشنامه، از روش تحلیل عاملی استفاده شد که با استفاده از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس. نسخه ۲۱ انجام شد.

نحوه طراحی پرسشنامه

در این پژوهش، ساخت و اعتباریابی پرسشنامه جایگاه اجتماعی، از چهار مرحله تشکیل شده است: در مرحله اول موظف بودیم که مجموعه متغیرهای اثرگذار بر جایگاه اجتماعی را جمع‌آوری کنیم. برای این منظور به بررسی متون در حوزه جایگاه اجتماعی پرداختیم. (جهت جمع‌آوری متغیرها با دید جامع، پژوهش‌های صورت گرفته در حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی و دیگر حرفه‌ها در نظر گرفته شده‌اند). بررسی متون، منجر به جمع‌آوری ۸۱ متغیر شد. این متغیرها در قالب گویه‌هایی ارائه شدند و جهت سنجش روایی صوری به پنج تن از اعضای هیأت علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه شهید چمران اهواز داده شد. پس از دریافت نظرات آنان، تغییرات مورد نیاز اعمال شد که منجر به کاهش گویه‌ها به ۵۵ مورد شد. در مرحله دوم، گویه‌های حاصل از مرحله اول به صورت یک پرسشنامه با ۵۵ گویه و به صورت طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت ارائه شدند. (کاملاً موافقم نمره ۵، موافقم نمره ۴، نظری ندارم نمره ۳، کاملاً مخالفم نمره ۲، و کاملاً مخالفم نمره ۱). در مرحله سوم، فرم اولیه پرسشنامه در بین ۷۰ نفر از کتابداران که به روش نمونه‌گیری تصادفی انتخاب شده بودند، اجرا گردید تا هم پایایی پرسشنامه گرفته شود و هم از کتابداران پاسخگو خواسته شد تا نظرات خود را در خصوص قابل درک

بودن عبارتهای هر گویه بیان نمایند. با سنجش پایایی اولیه پرسشنامه‌ها مشخص شد که پرسشنامه از پایایی مطلوبی (۰/۹۶) برخوردار است. همچنین پس از جمع‌آوری پاسخنامه‌ها اصلاحاتی در پرسشنامه صورت گرفت، به طوری که ساختار نگارشی و جمله‌بندی برخی از گویه‌ها تغییر یافت. در مرحله چهارم، فرم میانی پرسشنامه طراحی شد (یعنی پرسشنامه اصلاح شده پس از گرفتن پایایی و برخوردار بودن پرسشنامه از پایایی مطلوب) و با توزیع آن در بین دیگر اعضای جامعه پژوهش (۱۸۰ نفر از کتابداران شهر اهواز)، مرحله اعتباریابی پرسشنامه‌ها آغاز گردید.

روش اجرا

برای انجام صحیح و مناسب فرآیند توزیع، تکمیل و جمع‌آوری پرسشنامه نهایی، پژوهشگر به صورت حضوری

پرسشنامه‌ها را توزیع و توضیحات لازم از هدف کار را ارائه می‌نمود. هیچ گونه محدودیت زمانی برای تکمیل پرسشنامه اعمال نمی‌شد. پس از جمع‌آوری و بررسی پرسشنامه‌ها، در نهایت ۲۰۳ پاسخنامه کدگذاری شده و داده‌ها وارد رایانه گردیدند و داده‌های آماری با استفاده از نرم‌افزار اس. پی. اس. اس. نسخه ۲۱ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. در بررسی روایی سازه، از تحلیل عاملی به روش مؤلفه‌های اصلی^۱ و چرخش از نوع چرخش واریماکس^۲ و در بررسی پایایی، از محاسبه همسانی درونی (ضریب آلفای کرونباخ) استفاده شد.

یافته‌های پژوهش

یافته‌های تحقیق در دو بخش، یافته‌های مربوط به اعتباریابی و پایایی ارایه می‌گردند.

1. Principal Component Analysis

2. Varimax Rotation

روایی پرسشنامه جایگاه اجتماعی:

پس از این که روایی صوری پرسشنامه‌ها توسط اعضای هیأت علمی گروه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دانشگاه شهید چمران اهواز (۵ نفر) تأیید شد، روایی سازه‌ی پرسشنامه نیز، از طریق تحلیل عاملی اکتشافی با روش تحلیل مؤلفه‌های اصلی بررسی شد. این کار جهت شناسایی عوامل یا سازه‌های اصلی یک ابزار صورت گرفت. همچنین برای اطمینان از استقلال عوامل، از روش چرخش واریماکس استفاده گردید. پیش از تحلیل عاملی، لازم است این مفروضه‌ها رعایت شود:

(۱) مقدار شاخص کفایت نمونه‌برداری KMO^1 آزمون کیزر-میر-اولکین باید بزرگتر از ۰/۶ باشد.

(۲) برای اطمینان از این موضوع که ماتریس همبستگی زیربنای تحلیل عاملی در جامعه برابر صفر نیست و به منظور بررسی آن، از آزمون کرویت بارتلت^۲ استفاده می‌شود.

(۳) بار عاملی هر سؤال (گویه) در ماتریس عاملی و چرخش یافته دست کم باید ۰/۳ و ترجیحاً بیش از آن باشد.

(۴) هر یک از عامل‌ها دست کم باید متعلق به سه سؤال باشد.

یکی از ابتدایی‌ترین کارها جهت انجام تحلیل عاملی اکتشافی، اطمینان از مطلوب بودن اندازه نمونه پژوهش است. به همین دلیل جهت تأیید بسندگی نمونه، از یکی از روش‌های تأیید بسندگی نمونه، یعنی شاخص (KMO آزمون کیزر-میر-اولکین) و از آزمون بارتلت جهت شناسایی همبستگی بین گویه‌ها استفاده شد. همان‌طور که جدول ۱ نشان می‌دهد، در این پژوهش، آزمون $KMO = 0/849$ کفایت حجم نمونه و قابلیت گویه‌ها را برای دسته‌بندی عاملی تأیید کرده است. همچنین آزمون بارتلت با سطح معناداری (sig) کم‌تر از ۵ درصد معناداری ماتریس همبستگی را شناسایی کرده است، پس در این پژوهش تحلیل عاملی برای شناسایی ساختار (مدل عاملی) مناسب است.

1 . Kaiser- Meyer- Olkin (KMO)

2 . Bartlett Test of Sphersity (BTS)

جدول ۱. آزمون‌های مقدماتی تحلیل عوامل (KMO، پارتلت و دترمینان ماتریس)

شاخص کفایت نمونه‌گیری	۰/۸۴۹
آزمون پارتلت	مجذور کای
	درجه آزادی
	سطح معناداری
	۴۹۹۷/۱۰۲
	۱۴۸۵
	۰/۰۰۰

تحلیل عاملی آزمون با شیوه‌های تحلیل مؤلفه‌های اصلی و با استفاده از چرخش واریماکس و با حداقل بار عاملی ۰/۳۰ بر روی ۵۵ گویه انجام شد که منجر به دسته‌بندی ۹ عامل قابل قبول شد. در جدول ۲ این عوامل همراه با گویه‌هایشان نشان داده شده‌اند.

جدول ۲. دسته‌بندی عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی همراه با گویه‌ها

عوامل	گویه‌ها
۱	خلاقیت کتابدار در محیط کار، مطالعه کتابدار در حوزه تخصصی خود، آراستگی ظاهری کتابدار، سازش کتابدار با محیط کار، تصور مطلوب کتابدار از جایگاه خود، اطلاع‌رسانی کتابدار و سرپرست کتابخانه از خدمات کتابخانه، و توجه کتابدار به امور مذهبی.
۲	مطلوب بودن بودجه جهت آموزش کاربران، مطلوب بودن بودجه جهت استخدام، مطلوب بودن بودجه جهت خرید منابع، و مطلوب بودن بودجه جهت خرید ابزارهای فناوری اطلاعات.
۳	توجه به کمیت کتابدار در کتابخانه، توجه به کیفیت کاری کتابدار در کتابخانه، اجرای روش‌های جدید مدیریتی، اجرای درست آئین‌نامه‌های حرفه‌ای، و وجود قوانین اخلاق حرفه‌ای بومی‌سازی شده.
۴	اطلاع‌رسانی رسانه از خدمات کتابخانه، آگاهی جامعه از مسئولیت کتابدار، مقبولیت اجتماعی حرفه، روشن بودن چارچوب کاری کتابدار، و نام رشته گویای رسالت و هویت حرفه.
۵	مهارت‌های کتابدار در جستجوی پایگاه‌های اطلاعاتی، به‌کارگیری روش‌های پیشرفته سازماندهی اطلاعات، اجرای درست آئین‌نامه‌های حرفه‌ای، و تناسب گرایش‌های حرفه با تخصص‌های کتابدار.
۶	آگاهی کتابدار از نیازهای اطلاعاتی کاربران، همکاری کتابخانه‌ها، فعالیت گروهی کتابدار در محیط کار، عدالت جنسیتی در استخدام کتابدار، پابندی کتابدار به اخلاق حرفه‌ای، و توجه کتابدار به چالش‌های حرفه.
۷	بازآموزی کتابدار، آموزش درست کاربران، آگاهی کتابدار از ضرورت استفاده از فناوری اطلاعات، و شرکت کتابدار در گردهمایی و همایش‌های علمی.
۸	آگاهی کتابدار از مبانی کامپیوتر، دانش کتابدار از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای، و توانایی کتابدار در ارزیابی محتوای بانک‌های اطلاعاتی.
۹	جذابیت حرفه، توانایی کتابدار در جلب توجه مدیران به کتابخانه، اثر سیاست‌گذاری سازمان مادر بر فعالیت کتابخانه، آگاهی کتابدار از رشته قبل از ورود به آن، و رضایت مراجعان از کیفیت دریافت خدمات.

در جدول ۳ بار عاملی هر گویه آورده شده است. این جدول بیانگر آن است که عامل اقتصادی با بیشترین بار عاملی، بیشترین اثرگذاری بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی را دارد، در حالی که عامل سازمانی، کم‌ترین اثرگذاری را از نظر کتابداران بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی دارد.

جدول ۳. بار عاملی گویه‌های عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی

بار عاملی گویه‌ها									گویه‌ها
۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
								۰/۷۲۲ ۰/۶۹۶ ۰/۶۸۴ ۰/۶۳۲ ۰/۵۷۵ ۰/۵۱۵ ۰/۴۳۷	خلافت کتابدار در محیط کار مطالعه کتابدار در حوزه تخصصی خود آراستگی ظاهری کتابدار سازش کتابدار با محیط کار تصور مطلوب کتابدار از جایگاه خود اطلاع‌رسانی کتابدار و سرپرست از خدمات کتابخانه توجه کتابدار به امور مذهبی
							۰/۸۷۲ ۰/۸۶۱ ۰/۸۲۳ ۰/۷۸۸		مطلوب بودن بودجه جهت آموزش کاربران مطلوب بودن بودجه جهت استخدام مطلوب بودن بودجه جهت خرید منابع مطلوب بودن بودجه جهت خرید ابزارهای فناوری اطلاعات

بار عاملی گویه‌ها									گویه‌ها
۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
						۰/۸۴۵ ۰/۸۱۰ ۰/۷۰۶ ۰/۴۰۰			توجه به کمیت کتابدار در کتابخانه توجه به کیفیت کاری کتابدار در کتابخانه اجرای روش‌های جدید مدیریتی اجرای درست آئین‌نامه‌های حرفه‌ای وجود قوانین اخلاق حرفه‌ای بومی‌سازی شده
					۰/۶۳۴ ۰/۵۶۸ ۰/۵۶۰ ۰/۵۱۶ ۰/۴۶۱				اطلاع‌رسانی رسانه از خدمات کتابخانه آگاهی جامعه از مسئولیت کتابدار مقبولیت اجتماعی حرفه روشن بودن چارچوب کاری کتابدار نام رشته گویای رسالت و هویت حرفه
				۰/۸۰۴ ۰/۶۰۸ ۰/۳۷۸ ۰/۳۳۵					مهارت‌های کتابدار در جستجوی پایگاه‌های اطلاعاتی به‌کارگیری روش‌های پیشرفته سازماندهی اطلاعات اجرای درست آئین‌نامه‌های حرفه‌ای مطلوب بودن تناسب گرایش‌های حرفه با تخصص‌های کتابدار
			۰/۶۵۳ ۰/۶۰۲ ۰/۵۳۷ ۰/۴۶۰ ۰/۴۰۷ ۰/۳۰۸						آگاهی کتابدار از نیازهای اطلاعاتی کاربران همکاری کتابخانه‌ها فعالیت گروهی کتابدار در محیط کار عدالت جنسیتی در استخدام کتابدار پایبندی کتابدار به اخلاق حرفه‌ای توجه کتابدار به چالش‌های حرفه

ادامه‌ی جدول ۳. بار عاملی گویه‌های عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه علم
اطلاعات و دانش‌شناسی

بار عاملی گویه‌ها									گویه‌ها
۹	۸	۷	۶	۵	۴	۳	۲	۱	
		۰/۷۵۷ ۰/۷۰۸ ۰/۴۳۲ ۰/۴۰۷							بازآموزی کتابدار آموزش درست کاربران آگاهی کتابدار از ضرورت استفاده از فناوری اطلاعات شرکت کتابدار در گردهمایی و همایش‌های علمی
	۰/۷۲۷ ۰/۵۸۸ ۰/۵۱۹								آگاهی کتابدار از مبانی کامپیوتر دانش کتابدار از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای توانایی کتابدار در ارزیابی محتوای بانک‌های اطلاعاتی
۰/۶۰۳ ۰/۵۷۵ ۰/۴۲۸ ۰/۳۳۰ ۰/۳۲۳ ۰/۳۱۷									جذابیت حرفه توجه کتابدار به چالش‌های حرفه توانایی کتابدار در جلب توجه مدیران به کتابخانه اثر سیاست‌گذاری سازمان مادر بر فعالیت کتابخانه آگاهی کتابدار از رشته قبل از ورود به آن رضایت مراجعان از کیفیت دریافت خدمات

همان‌طور که در جدول ۳ مشاهده می‌شود، ۷ گویه در عامل اول، ۴ گویه در عامل دوم، ۵ گویه در عامل سوم، ۵ گویه در عامل چهارم، ۴ گویه در عامل پنجم، ۶ گویه در عامل ششم، ۴ گویه در عامل هفتم، ۳ گویه در عامل هشتم، و ۶ گویه در عامل نهم قرار گرفته است. علت قرارگیری هر گویه در هر عامل، ضریب همبستگی آن گویه است که محل قرارگیری آن را در عامل خاص تعیین می‌کند. در این پژوهش، حداقل و حداکثر بار عاملی برای تأیید و قرارگیری گویه در هر عامل، داشتن ضریب همبستگی در محدوده بین ۱- ۰/۳۰ است. ضریب همبستگی گویه‌ها در هر عامل، در جدول ۳ به ترتیب، از زیاد به کم مرتب شده‌اند. همچنین با توجه به همپوشانی محتوای گویه‌های هر عامل، نام‌گذاری این عوامل صورت گرفته است.

پایایی پرسشنامه جایگاه اجتماعی:

پایایی نهایی پرسشنامه به روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۴ ارائه شده‌اند.

جدول ۴. ضرایب آلفای کرونباخ هر یک از ابعاد (عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی)

ابعاد (جایگاه اجتماعی)	تعداد گویه‌ها	ضریب پایایی (آلفای کرونباخ)
عامل ۱ فردی	۷ گویه	۰/۸۶۵
عامل ۲ اقتصادی	۴ گویه	۰/۹۱۱
عامل ۳ استاندارد	۴ گویه	۰/۷۹۸
عامل ۴ فرهنگی	۵ گویه	۰/۷۸۱
عامل ۵ تخصصی	۴ گویه	۰/۷۲۴
عامل ۶ اجتماع	۶ گویه	۰/۷۲۷
عامل ۷ آموزشی	۴ گویه	۰/۷۱۹
عامل ۸ فناوری	۳ گویه	۰/۷۷۰
عامل ۹ سازمانی	۵ گویه	۰/۷۱۵

همان‌گونه که در جدول ۴ مشاهده می‌شود، همسانی درونی یا آلفای کرونباخ در کل پرسشنامه و ابعاد آن رضایت‌بخش است.

نتیجه‌گیری

بررسی‌های آماری داده‌های پژوهش نشان داد که پرسشنامه جایگاه اجتماعی دارای روایی و پایایی مناسبی است. به منظور سنجش روایی سازه‌ی پرسشنامه، از روش مؤلفه‌های اصلی و چرخش مؤلفه‌ها از نوع واریماکس استفاده شد. بر اساس تحلیل‌های صورت گرفته، نه عامل در تحلیل عاملی پرسشنامه جایگاه اجتماعی شناسایی و استخراج شدند. در مورد هر کدام از عوامل نه‌گانه، گویه‌های زیر با بیش‌ترین بار عاملی، بیش‌ترین سهم اثرگذاری را در هر عامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی داشته‌اند:

عامل اول: خلاقیت کتابدار در محیط کار؛ عامل دوم: مطلوب بودن میزان بودجه جهت آموزش کاربران؛ عامل سوم: توجه به کمیت کتابداران در محیط کار؛ عامل چهارم: اطلاع‌رسانی رسانه‌های جمعی از خدمات کتابخانه؛ عامل پنجم: مهارت تخصصی کتابدار در جستجوی پایگاه‌های اطلاعاتی؛ عامل ششم: آگاهی کتابدار از نیازهای اطلاعاتی؛ عامل هفتم: بازآموزی کتابدار؛ عامل هشتم: آگاهی کتابدار از مبانی رایانه؛ و عامل نهم: جذابیت حرفه.

با توجه به یافته‌های فوق، از نظر کتابداران، خلاقیت کتابدار در محیط کار یکی از مؤثرترین گویه‌ها در عامل فردی که بر جایگاه اجتماعی حرفه اثرگذار است. این یافته با نظریه گافمن^۱ (۱۹۵۹) و یافته‌های نویدی و برزگر (۱۳۸۲) همخوانی دارد. براساس نظریه گافمن (ریترز، ۱۳۷۳، ص ۳۴۵-۳۳۹) اگر کتابداران به هر دلیلی از نقش خود ناراضی باشند و این نارضایتی را در رفتار اجتماعی‌شان ظاهر سازند، دچار فاصله نقش شده و باعث کاهش جایگاه اجتماعی‌شان خواهد شد.

از نظر کتابداران، اثرگذارترین گویه در عامل اقتصادی، مطلوب بودن بودجه برای آموزش کاربران جهت دسترسی به اطلاعات است. شاید علت اهمیت این گویه از نظر کتابداران، بحران مالی است که گریبانگیر کتابخانه‌ها است و باعث شده که کتابخانه‌ها بودجه‌ی مناسب برای ارائه فعالیت‌های آموزشی به کاربران را نداشته باشند و کتابداران نتوانند نقش آموزشی خود را به خوبی ایفا کنند. این یافته با پژوهش‌های هیبرت و هالینگزورث (۲۰۰۸) و صیادی‌فر و فراشباشی آستانه (۱۳۸۲) همخوانی دارد.

کتابداران توجه سرپرست به تعداد کتابداران با توجه به نیاز هر بخش کتابخانه را به عنوان یکی از مؤثرترین گویه در عامل استاندارد برگزیدند. علت اثرگذاری بیشتر گویه کمیت کتابداران در عامل استاندارد، شاید این باشد که تعداد کتابداران، اثرگذاری مستقیمی بر ارضای سریع و بموقع نیازهای اطلاعاتی کاربران دارد. بنابراین، رفع بموقع نیازهای اطلاعاتی کاربران به نوبه خود بر جایگاه اجتماعی کتابدار و به دنبال آن بر جایگاه

1. Goffman

اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی اثرگذار است. این یافته با بخشی از یافته‌های پژوهش صیادی‌فر و فراشباشی‌آستانه (۱۳۸۲) همخوانی دارد.

از نظر کتابداران در عامل فرهنگی، اثرگذارترین گویه بر جایگاه اجتماعی حرفه، اطلاع‌رسانی رسانه‌های جمعی از خدمات کتابخانه است. این نکته با بخشی از یافته‌های لوئمن (۲۰۰۷)، رضایی و رضائی (۱۳۸۶)، محمدی (۱۳۸۴)، صیادی و فراشباشی‌آستانه (۱۳۸۲)، سحرخیز و تشویق (۱۳۷۹)، و اصغرزاده (۱۳۷۴) همخوانی دارد. با توجه به اثرگذاری رسانه‌های جمعی بر فرهنگ جامعه، از آن‌ها می‌توان به عنوان نقطه‌ی شروع جهت اطلاع‌رسانی بهتر از خدمات کتابخانه و تقویت دید جامعه از ضرورت وجود کتابخانه و کتابدار، استفاده کرد.

کتابداران اثرگذارترین گویه در عامل تخصصی را مهارت کتابدار در جستجوی پایگاه‌های اطلاعاتی می‌دانند که با پژوهش‌های تهوری (۱۳۸۶) و شاو (۲۰۱۰) همخوانی دارد. با توجه به گستره‌ی اطلاعات در قالب‌های متفاوت، یکی از تخصص‌های مورد نیاز برای کتابدار، داشتن مهارت جستجوی اطلاعات در انواع قالب‌ها است. این توانایی اثرگذاری بیشتری بر ذهن کاربران و به دنبال آن بر جایگاه اجتماعی حرفه ایفا می‌کند.

از نظر کتابداران، آگاهی کتابدار از نیاز اطلاعاتی کاربران، اثرگذارترین گویه در عامل اجتماع است. این یافته با بخشی از یافته‌های صیادی و فراشباشی‌آستانه (۱۳۸۲) و عمرانی (۱۳۸۵) همخوانی دارد. با توجه به رسالت حرفه، یک کتابدار واقعی باید بکوشد نیازهای اطلاعاتی کاربران خودش را برطرف کند. در صورتی که کتابدار به این امر توجه کافی نشان ندهد، نه تنها جایگاه خود بلکه جایگاه حرفه را تنزل می‌دهد؛ آنگاه موقعیتی را فراهم می‌کند که افراد یا موسسات دیگر که در کی از کتابدار و رشته ندارند، به ایفای این نقش بپردازند و رشته و شخصیت کتابدار به فراموشی سپرده شود.

از نظر کتابداران، در عامل آموزشی، گویه بازآموزی کتابدار در محل کار بیشترین اثرگذاری بر جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی را داراست. اثرگذاری گویه بازآموزی کتابدار، با بخشی از یافته‌های پژوهش عمرانی (۱۳۸۵)، ملکی (۱۳۸۵)، رضایی و رضائی (۱۳۸۶)، بیلیدی (۱۹۸۹)، مجنجا و کیپلنگت (۲۰۰۳)، شفیق (۲۰۰۷)، و

مک گینگن (۲۰۱۱) همخوانی دارد. (البته باید توجه کرد که در این پژوهش اثرگذاری هر گویه، فقط با پیشینه‌هایی که در حوزه جایگاه اجتماعی صورت گرفته، مقایسه شده‌اند). گویه بازآموزی کتابدار به عنوان یک گویه اساسی در اجرای رسالت حرفه، باید مورد توجه سرپرستان و کارکنان کتابخانه قرار گیرد. بی‌توجهی به این گویه باعث می‌شود کتابدار نتواند متناسب با نیاز کاربر، پاسخدهی را انجام دهد.

از نظر کتابداران در عامل فناوری اطلاعات، گویه آگاهی کتابدار از مبانی کامپیوتر بیشترین اثرگذاری را در این عامل دارد. باید توجه داشت که با پیشرفت سریع فناوری، نمی‌توان مانع نفوذ آن به محیط کتابخانه شد و کارها را به صورت سنتی پیش برد و این امر ضرورت آگاهی کتابدار از فناوری را مهم‌تر می‌کند. این یافته با بخشی از یافته‌های مجنجا و کیپلنگت (۲۰۰۳)، شفیق (۲۰۰۷)، ابرامی (۱۳۵۲)، و صیادی و فراشباشی آستانه (۱۳۸۲) همخوانی دارد.

از نظر کتابداران در عامل سازمانی، گویه مطلوب بودن جذابیت‌های حرفه، اثرگذاری بیش‌تری بر جایگاه اجتماعی حرفه دارد. اگر حرفه‌ای دارای جذابیت‌های ملموس باشد، نه تنها جایگاه اجتماعی آن ارتقا می‌یابد، بلکه افراد با استعداد و شایسته وارد آن رشته شده و باعث تعالی و شکوفایی آن می‌شوند.

در این پژوهش اثرگذارترین عامل با عنوان «عامل اقتصادی» و کم‌ترین اثرگذاری عامل با عنوان «عامل سازمانی» شناسایی شده است. به طور کلی، از نظر کتابداران شاغل در کتابخانه‌های شهر اهواز، شدت اثرگذاری عوامل، به ترتیب از زیاد به کم عبارتند از: اقتصادی (توجه به امور مالی در کتابخانه)، استاندارد (توجه به موضوع استانداردسازی در کتابخانه)، تخصصی (توجه به موضوع تخصصی بودن حرفه)، فردی (توجه به ویژگی‌های روان‌شناختی و ظاهری کتابدار)، آموزشی (توجه به امر آموزش و پژوهش در حرفه)، فناوری (توجه به مهارت‌های فناورانه کتابدار)، اجتماع (توجه به چگونگی همکاری کتابدار و کتابخانه در رفع نیاز اطلاعاتی کاربر)، و سازمانی (توجه به امور مربوط به سیاست‌گذاری سازمان).

در این پژوهش، پایایی پرسشنامه نیز به وسیله محاسبه شاخص پایایی (همسانی درونی) مورد سنجش قرار گرفت. در سنجش پایایی پرسشنامه با روش همسانی، ضرایب پایایی بین ۰/۷۱۵ تا ۰/۹۱۱ برای عوامل و برای کل پرسشنامه ۰/۹۵ به دست آمد که نشان دهنده پایا بودن پرسشنامه جایگاه اجتماعی است.

البته این پرسشنامه فقط از دیدگاه کتابداران شهر اهواز که نماینده کوچکی از جامعه کتابداران هستند اعتباریابی شده و بهتر است از دیدگاه کتابداران دیگر شهرها نیز اعتباریابی گردد، زیرا جایگاه اجتماعی موضوعی است که تحت اثر شرایط اجتماعی تغییر می‌یابد. بدین روی ممکن است که اولویت‌بندی عوامل و یا تعداد عوامل اثرگذار بر جایگاه اجتماعی، تحت تأثیر شرایط محیطی و جغرافیایی کتابداران دیگر شهرها قرار گیرد. به همین منظور، این پرسشنامه در پیوست این مقاله ارائه شده است.

در جهت اعتباریابی بهتر پرسشنامه، می‌توان این پژوهش را از نگاه کاربران کتابخانه سنجید. در این پژوهش، شناسایی متغیرهای اثرگذار بر جایگاه اجتماعی در آغاز از دیدگاه متون حوزه جایگاه اجتماعی جمع‌آوری شده‌اند، پس بهتر است در پژوهشی دیگر شناسایی این متغیرها از دیدگاه کتابداران و یا کاربران جمع‌آوری شوند و از نتایج آن در تکمیل بهتر پرسشنامه استفاده گردد.

فهرست منابع

- ۱) آرون، ر. (۱۳۷۷). *مراحل اساسی سیراندیشه در جامعه‌شناسی* (باقر پڑهام، مترجم). تهران: علمی و فرهنگی (نشر اصلی ۱۹۶۷).
- ۲) ابرامی، هـ (۱۳۵۲). موانع اجتماعی رشد کتابداری در ایران. *نامه انجمن کتابداران ایران*، ۶ (۲)، ۴-۲۰.
- ۳) اصغرزاده، ت. (۱۳۷۴). جایگاه معلم در فیلم‌های سینمایی بعد از انقلاب اسلامی. در دبیرخانه سمپوزیوم جایگاه تربیت، مجموعه مقالات چهارمین سمپوزیوم جایگاه تربیت نقش تربیتی. تهران: وزارت آموزش و پرورش، معاونت پرورشی، انتشارات تربیت، ۹۸-۹۳.
- ۴) افلاکی فرد، ح. (۱۳۸۱). *بررسی منزلت اجتماعی معلم در نظام تعلیم و تربیت اسلامی از آرمان تا واقعیت*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز، شیراز.
- ۵) الیاسی، م؛ رادان، ا. (۱۳۸۶). رابطه منزلت اجتماعی پلیس با میزان احساس امنیت شهروندان تهرانی. *فصلنامه امنیت*، ۵ (۴)، ۷۴-۵۳.
- ۶) تامين، م. (۱۳۸۵). *جامعه‌شناسی قشربندی و نابرابری‌های اجتماعی* (عبدالحسین نیک‌گوهر، مترجم). تهران: توتیا (نشر اصلی کتاب ۱۹۶۷).
- ۷) تهوری، ز (۱۳۸۷). جایگاه کتابداری و اطلاع‌رسانی در طبقه‌بندی مشاغل کشور. *ماهنامه اطلاع‌یابی و اطلاع‌رسانی*، ۲ (۷)، ۴۳-۵۰.
- ۸) حری، ع؛ قاضی میرسعید، ج. (۱۳۸۶). اثر عوامل درونی بر نگرش کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی کشور نسبت به جایگاه آنان در آینده حرفه. *فصلنامه علمی-پژوهشی مدیریت سلامت*، ۱۰ (۳۰)، ۵۱-۵۸.
- ۹) حسینیان، ش؛ فهیمی، ع. (۱۳۸۸). بررسی عوامل مؤثر بر منزلت اجتماعی پلیس راهنمایی و رانندگی (مورد مطالعه استان اردبیل). *فصلنامه مطالعات مدیریت ترافیک*، ۴ (۱۳)، ۱۱-۳۴.
- ۱۰) حکیمی، ر؛ رودباری، م. (۱۳۸۵). مقایسه جایگاه اجتماعی معلمان ابتدائی، راهنمایی و متوسطه‌ی استان سیستان و بلوچستان. *مطالعات روان‌شناسی تربیتی*، ۳ (۴)، ۱-۱۴.
- ۱۱) حمیدزاده، ب. (۱۳۸۴). منزلت نظامیان در نگاه برخی از فرماندهان و مسئولان. *حصون*، (۵)، ۱۱۹-۱۴۰.
- ۱۲) رضایی، ع؛ رضائی، ن. (۱۳۸۶). منزلت اجتماعی نیروهای بسیجی از دید مردم و راهکارهای ارتقای آن. *فصلنامه مطالعات بسیج*، ۱۰ (۳۶)، ۴۱-۶۵.
- ۱۳) ریتزر، ج. (۱۳۷۳). *نظریه‌های جامعه‌شناسی* (احمدرضا غروی‌زاد، مترجم). تهران: انتشارات جهاد دانشگاهی (ماجد) (نشر اصلی کتاب ۱۹۸۳).
- ۱۴) سید کریمی، م. (۱۳۸۸). *بررسی جایگاه معلم. کانون صنفی معلمان ایران*. بازیابی ۲۷ اسفند ۱۳۸۷، از www.rfaal.blogfa.com
- ۱۵) سام‌آرام، ع؛ قائم‌پور، م. (۱۳۹۰). سنجش منزلت اجتماعی معلمان در بین دانش‌آموزان. *مطالعات توسعه اجتماعی ایران*، ۳ (۴)، ۷۷-۸۷.
- ۱۶) سحرخیز تشویق، ا. (۱۳۷۹). *بررسی راه‌های افزایش پایگاه و منزلت اجتماعی معلمان از دیدگاه رؤسای ادارات و مدیران دبیرستان‌های استان همدان*. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان، اصفهان.

- ۱۷) صادقی کلیشادی، ز. (۱۳۸۲). بررسی موقعیت اجتماعی دبیران از دیدگاه دانش‌آموزان دختر دوره متوسطه شهر اصفهان. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اصفهان، اصفهان.
- ۱۸) صیادی‌فر، س؛ فراشباهی آستانه، م. (۱۳۸۲). جایگاه اجتماعی کتابداران: چالش‌ها و راهکارها. فصلنامه کتاب ۶۵، ۷۳-۹۰.
- ۱۹) علیزاده، ا؛ رضایی، ع. (۱۳۸۶). بررسی منزلت اجتماعی حرفه معلمی (دبیر دبیرستان و آموزگار دبستان) و تغییرات آن در طول سه دهه گذشته. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۸ (۲۹)، ۷-۲۶.
- ۲۰) عمرانی، ا. (۱۳۸۵). منزلت اجتماعی کتابداری و اطلاع‌رسانی: وضعیت کنونی. همایش نامه‌ها: مجموعه مقالات همایش‌های انجمن کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، ج ۳، ۴۳۵-۴۶۶.
- ۲۱) فخرانی، س؛ ولوی، ع؛ جمیلی کهنه‌شهری، ف. (۱۳۸۹). منزلت اجتماعی و جایگاه سیاسی نخبگان شیعه امامیه در قرون چهارم تا ششم قمری بر اساس گزارش کتاب النقص. فصلنامه علمی- پژوهشی شیعه‌شناسی، ۸ (۳۲)، ۱۰۳-۱۳۸.
- ۲۲) قاسمی‌نژاد، افسر اسماعیلی، ر. (۱۳۸۲). بررسی شأن و موقعیت اجتماعی معلمان از دیدگاه دانش‌آموزان مدارس راهنمایی تحصیلی و متوسطه استان اصفهان. فصلنامه آموزه، (۲۳)، ۴۲-۴۷.
- ۲۳) قاضی میرسعید، ج. (۱۳۸۳). بررسی اثر عوامل درونی و بیرونی بر نگرش کتابداران و اطلاع‌رسانان پزشکی کشور نسبت به جایگاه آنان در آینده حرفه. پایان‌نامه دکتری، دانشگاه علوم پزشکی تهران. تهران.
- ۲۴) کاظمی‌پور، ش. (۱۳۸۹). نگرش مردم درباره‌ی منزلت مشاغل در ایران و ارزیابی میزان ارتباط آن با ویژگی‌های اجتماعی اقتصادی افراد. ماهنامه کار و جامعه، (۱۲۸)، ۴۳-۴۴. بازیابی چکیده تیرماه، ۱۳۹۲، از www.magiran.com
- ۲۵) کلاکی، ح؛ دوستدار، ر. (۱۳۸۸). بررسی منزلت شغلی و اجتماعی پلیس ایران و عوامل مؤثر بر آن. فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، ۴ (۲)، ۲۲۸-۲۵۰.
- ۲۶) محمدی، م. (۱۳۸۴). عوامل مؤثر بر کاهش منزلت اجتماعی نظامیان. حصون، (۵)، ۱۰۹-۱۱۸.
- ۲۷) محمدی، ح. (۱۳۸۶). بررسی علل و عوامل ارتقای منزلت اجتماعی پرسنل نظامی از دیدگاه خانواده‌های آنان در تهران. فصلنامه فرهنگی- دفاعی زنان و خانواده، ۵ (۱۴)، ۹۵-۱۲۴.
- ۲۸) مقدس، ع. (۱۳۷۴). منزلت مشاغل در جامعه شهری ایران: مورد مطالعه شهر شیراز. علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز، ۱۰ (۲)، ۶۵-۹۴.
- ۲۹) نویدی، ا؛ برزگر، م. (۱۳۸۲). راه‌های ارتقای منزلت اجتماعی معلمان. تعلیم و تربیت (آموزش پرورش)، (۷۴)، ۵۵-۱۰۰.
- ۳۰) هاشم‌خانی‌زلفانی، س. (۱۳۹۳). گذری بر جایگاه اجتماعی موسیقی در قرن جدید. فصلنامه علمی- ترویجی جامعه، فرهنگ و رسانه، ۲ (۸)، ۱۴۳-۱۶۴.

31) Al ansari, H. (2011). Career choice, satisfaction, and perceptions about their professional image: A study of Kuwaiti librarians. *Library Review*, 60 (7), 575-87.

32) Billedi, I. (1989). The status & social prestige of library & information profession: an international survey. *Journal of Library & Information Science*, 14 (1), 66-74.

33) Broen, L. (2003). *Social class*. London: McGraw Hill.

34) Bryan, J. (2007). The question of faculty status for academic librarians. *Journal of Library Review*, 56 (9), 781-87.

- 35) Crawley, D. (2014). Gender and perceptions of occupational prestige changes over 20 years. *SAGE open*, 4 (1), 1-11.
- 36) Fwu, Bih & Wang, H.(2002). The social status of teachers in Tiwan. *Comparative Education*, 38 (2), 211-24.
- 37) Hammett, D. (2008). Disrespecting teacher: The decline in social standing of teachers in Cape Town, South Africa. *International Journal of Education Development*, 28 (3), 340- 47.
- 38) Hoadley, U & Ensor, P. (2009). Teachers' social class, professional dispositions and pedagogic practice. *International Journal of Educational Development*, 25 (6), 876- 86
- 39) Hiebert, J & Hollingsworth, Y. (2008). Friends in deed for librarians in need. *The Bottom:Managing library*, 21 (3), 77-81.
- 40) Luthmann, A. (2007). Librarians, professionalism and image: Stereotype and reality. *LibraryReview*, 56 (9), 773-80.
- 41) Majanja, M & Kiplng'at, J. (2003). Women librarians in Kenya: A study of their status and occupational characteristics. *Journal of library management*, 24 (1/2), 70-78.
- 42) Majid, S & Haider, A. (2008). Image problem even haunts hi- tec libraries: Stereotypes associated with library and information professionals in Singapore. *Aslib Proceedings*, 60 (3), 229- 41.
- 43) McGuigan, G. (2011). Crisis of professionalism in public services: Addressing challenges to librarianship from a public administration perspective. *Library Review*, 60 (7), 560-574.
- 44) Prins, H & de Gier, W. (1992). [Mag] Status and reputation of and Information work. *IFLA journal*, 18 (2), 108-118.
- 45) Shafique, F. (2007). Librarianship: How is the future perceived by librarians in Pakistan? *Library Review*, 56 (9), 811-20.
- 46) Shaw, L. (2010). Representations of librarianship in the uk press. *Aslib proceeding: New Information perspective*, 62 (6), 554-69.

پیوست: پرسشنامه نهایی سنجش جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی

گویه‌ها	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
۱. از نظر ظاهری، کتابدار فردی آراسته است.					
۲. کتابدار تصور خوبی از جایگاه خود دارد.					
۳. کتابدار با محیط کاری خود سازگار است.					
۴. کتابدار، فردی خلاق در محیط کار است.					
۵. کتابدار در حوزه تخصصی خود زمانی را به مطالعه اختصاص می‌دهد.					
۶. مراجعان از کیفیت خدماتی که اکنون از سوی کتابدار ارائه می‌شود راضی هستند.					
۷. جامعه از مسئولیت‌های کتابدار آگاه است.					
۸. رسانه‌های گروهی از قبیل: روزنامه، تلویزیون، رادیو و مواردی از این قبیل اطلاع‌رسانی خوبی از خدمات کتابخانه‌ها انجام می‌دهند.					
۹. سرپرست کتابخانه و کتابدار، اطلاع‌رسانی خوبی از خدمات کتابخانه را انجام می‌دهند.					
۱۰. حرفه علم اطلاعات و کتابدار در جامعه، از مقبولیت اجتماعی خوبی برخوردارند.					
۱۱. سیاست‌گذاری سازمان مادر که کتابخانه تحت پوشش آن است بر فعالیت کتابدار مؤثر است.					
۱۲. برابری جنسیتی در استخدام کتابدار وجود دارد.					
۱۳. کتابدار قبل از ورود به حرفه علم اطلاعات، شناخت خوبی از آن دارد.					
۱۴. حرفه علم اطلاعات جذابیت‌های خوبی دارد.					
۱۵. کتابدار از نیاز اطلاعاتی استفاده‌کنندگان از خدمات آگاه است.					
۱۶. کتابخانه با دیگر نهادها همکاری دارد.					
۱۷. کتابدار در محیط کتابخانه به صورت گروهی فعالیت می‌کند.					
۱۸. بودجه اختصاصی به کتابخانه جهت خرید منابع به‌روز مناسب است.					
۱۹. بودجه اختصاصی به کتابخانه جهت استخدام نیروی متخصص در کتابخانه مناسب است.					
۲۰. بودجه اختصاصی جهت برگزاری کلاس‌های آموزشی برای استفاده‌کنندگان از خدمات مناسب است.					
۲۱. بودجه اختصاصی جهت خرید ابزارهای فناوری از قبیل پایگاه‌های اطلاعاتی مناسب است.					

پیوست: پرسشنامه نهایی سنجش جایگاه اجتماعی حرفه علم اطلاعات و دانش‌شناسی

گویه‌ها	کاملاً موافقم	موافقم	نظری ندارم	مخالفم	کاملاً مخالفم
۲۲. آموزش ضمن خدمت برای کتابدار در کتابخانه مناسب است.					
۲۳. آموزش درست کاربران در دسترسی به اطلاعات مورد نیاز توسط کتابدار مناسب است.					
۲۴. کتابدار در گردهمایی‌ها و همایش‌های علمی شرکت می‌کند.					
۲۵. نام رشته گویای رسالت و هویت حرفه است.					
۲۶. گرایش‌های حرفه متناسب با تخصص‌های کتابدار است.					
۲۷. روش‌های جدید مدیریتی در کتابخانه از سوی سرپرست اجرا می‌شود.					
۲۸. کتابدار به چالش‌های حرفه توجه دارد.					
۲۹. روش‌های پیشرفته سازمان‌دهی منابع اطلاعاتی جهت دسترسی آسان و سریع کاربران از سوی کتابدار به کار گرفته می‌شود.					
۳۰. کتابدار توانایی جلب توجه مدیران به سرمایه‌های فکری و معنوی در کتابخانه را دارد.					
۳۱. کتابدار به ضرورت استفاده از فناوری اطلاعات در حرفه علم اطلاعات مثل راه‌اندازی کتابخانه دیجیتالی معتقد است.					
۳۲. کتابدار دانش لازم از نرم‌افزارهای کتابخانه‌ای را دارد.					
۳۳. کتابدار به مهارت‌های پایه فناوری اطلاعات از قبیل: ICDL آگاهی دارد.					
۳۴. کتابدار توانایی ارزیابی محتوای بانک‌های اطلاعاتی جهت برآورد نیاز کاربران را دارد.					
۳۵. کتابدار مهارت‌های جستجوی روش‌مند و نظام‌مند از طریق پایگاه‌های اطلاعاتی جهت دسترسی اطلاعات به کاربران را دارد.					
۳۶. آئین‌نامه‌های حرفه‌ای به صورت درست توسط کتابدار اجرا می‌شود.					
۳۷. چارچوب کاری کتابدار برای استفاده‌کنندگان کتابخانه روشن است.					
۳۸. سرپرست کتابخانه به کیفیت کاری کتابدار توجه دارد.					
۳۹. سرپرست کتابخانه به تعداد کتابدار با توجه به نیاز هر بخش در کتابخانه توجه دارد.					
۴۰. کتابدار به اخلاق حرفه‌ای پایبند است.					
۴۱. مجموعه قوانین اخلاق حرفه‌ای بومی‌سازی شده برای حرفه وجود دارد.					
۴۲. کتابدار به امور معنوی و مذهبی توجه دارد.					